

I/1. Přečtěte si následující úryvek z Babičky Boženy Němcové a pak si prohlédněte ilustrace, nahoře Adolfa Kašpara ze začátku 20. století a vespod Martina Veliška z jeho konce. Čím se liší? A jak byste tento úryvek ilustrovali vy?

Jakého to očekávání, jakého radování na Starém bělidle! Tak totiž nazýval lid osamělé stavení v rozkošném údolíčku, jež paní Proškové, babiččině to dceři, za byt vykázáno bylo. Děti vybíhaly každou chvilku na cestu dívat se, nejede-li už Václav, a každému, kdo šel kolem, vypravovaly: „Dnes přijede naše babička!“ Samy pak mezi sebou si ustavičně povídaly: „Jakápak asi ta babička bude?“

Ony znaly více babiček, podoby jejich se jim v hlavě pletly, nevěděly však, ke které tu svou babičku připodobnit. Tu konečně přijíždí k stavení vozík! „Babička už jede!“ rozlehlo se po domě; pan Prošek, paní, Bětka nesouc na ruce kojence, děti i dva velicí psové, Sultan a Tyrl, všecko vyběhlo přede dvěře vítat babičku.

S vozu slézá žena v bílé plachetce, v selském obleku. Děti zůstaly stát, všechny tři vedle sebe, ani s babičky oka nespustily! Tatínek jí tiskl ruku, maminka ji plačíc objímala, ona pak je plačíc též líbala na obě líce. Bětka přistrčila jí malého kojence, boubelatou Adelku, a babička se na ni smála, jmenovala ji malé robátko a udělala jí křížek. Pak ale ohlídlá se po ostatních dětech, volajíc na ně tónem nejupřímnějším: „Moje zlaté děti, moje holátka, co jsem se na vás těšila!“ Ale děti sklopily oči a zůstaly stát, jako by je přimrazil, a teprv na matčin rozkaz podaly svoje růžová líčka babičce k políbení. Nemohly se ani vzpamatovat! Jakpak, to byla babička zcela jinaká než všechny ty, co kdy viděly; takovou babičku ony ještě jaktěživy neviděly! Div na ní oči nenechaly! Kamkoli se postavila, obcházelý si ji kolem dokola a prohlížely od hlavy do paty.

Obdivujou tmavý kožíšek s dlouhými varhánkami v zadu, řáskou zelenou mezulánku, lemovanou širokou pentlí; líbí se jim červený květovaný šátek, jež babička na placku vázaný má pod bílou plachetkou; posedují na zem, aby dobře prohlédnout mohly červený cvikel na bílých punčochách a černé pantoflíčky. Vilímek poškubuje barevné klůcky na rohožové mošince, kterou babička drží na ruce, a Jan, starší z dvou chlapců, zpolehounka zdvíhá babičce bílý, červeně pasovaný fěrtoch, neboť nahmatal pod ním cosi tvrdého. Byl tam veliký kapsář. Jan by byl také rád věděl, co v něm je, ale nejstarší z dětí, Barunka, odstrčila ho, šeptajíc mu: „Počkej, já to povím, že chceš sahat babičce do kapsáře!“ – To šeptnutí bylo ale trochu hlasité — bylo je slyšet za devátou stěnou. Babička si toho všimla, nechala řeči s dcerou, sáhla do kapsáře řkouc: „No podívejte se, co tu všecko mám!“

2. Rozuměli jste následujícím slovům, a proč myslíte, že je Božena Němcová v textu použila? Přiřadte tato slova k jejich vysvětlení, případně změňte svoji ilustraci. Jestliže si chcete být jisti, kde si význam těchto slov ověříte?

1. mezulánka	a. zbytek látky, hadřík
2. cvikel	b. kapsa přivázaná k pasu
3. klůcek	c. menší vak, taška
4. mošinka	d. trojúhelníková vsázka u kotníku pletených punčoch
5. fěrtoch	e. sukně z bavlněné tkaniny
6. kapsář	f. zástěra

3. Je na jazyce Boženy Němcové kromě těchto slov ještě něco zvláštního? Pokuste se podle něj změnit následující výrazy (číslo řádku z úryvku jako pomůcka je v závorce).

<i>dnes</i>	<i>v jazyce Němcové</i>
1. dědečkův syn Václav (2)	a. _____
2. Karla vyšla a vedla psa (7)	b. _____
3. potom se nás zeptali (14)	c. _____
4. bylo to slyšet daleko (38)	d. _____

4. Jak je vidět z úryvku, Barunka a její sourozenci viděli babičku poprvé. Víte, jak se v době Boženy Němcové cestovalo? (Více můžete zjistit např. z panelů výstavy o Boženě Němcové.)

5. Jak by bylo možné stručně věcně popsat, co se v úryvku odehrává? A jak tento děj vyjadřuje Božena Němcová (pokuste se umělecké prostředky a to, jak na vás jako na čtenáře působí, popsat co nejkonkrétněji)?

Kdo v jejím textu vlastně o příjezdu babičky vypráví, a jak na vás tento způsob vyprávění působí?

Jak byste podobnou situaci popsali vy, kdybyste chtěli své čtenáře zaujmout?

6. Vzpomenete si, kdo v Babičce vystupuje? Najděte postavy v osmisměrce a zjistěte o nich víc. Jakou roli mají v samotném vyprávění Boženy Němcové? Co víte o místě z tajenky?

A	K	Z	E	R	E	T	R	A	T
K	E	I	S	N	E	T	R	O	H
L	P	A	N	P	R	O	Š	E	K
É	P	I	B	K	U	D	R	N	A
D	A	K	R	O	T	K	I	V	O
A	N	Ž	Ě	N	K	Í	N	A	P
Ř	O	B	A	B	I	Č	K	A	Í
I	T	A	L	T	S	I	R	K	S
C	E	A	K	N	U	R	A	B	A
E	C	E	V	I	L	S	Y	M	Ř

II/ Prohlédněte si výstavu a pokuste se co nejlépe odpovědět na následující otázky.

1. Co víme o dětství Boženy Němcové, a co a jak o dětství napsala? Liší se něco a proč?

2. Přečtěte si úryvky z dopisů a článků Boženy a Josefa Němcových na panelu Moje vlast. V čem byla jejich vlast jiná než ta dnešní? Můžete se inspirovat i jinými panely.

3. Znáte nějaké místo z literatury ve svém okolí, podobné, jako je východočeské Babiččino údolí? Jak o něm promlouvá tato literatura, a jak ho vnímáte vy? Liší se jeho osud v kulturní paměti od osudu Babiččina údolí?

4. Četli jste pozorně? Doplňte chybějící slova ve spojeních, která se váží k životu, dílu a ohlasu Boženy Němcové. O co anebo o koho se jedná?

- a) Divá _____
b) _____ Nowotny
c) George _____
d) Václav Bolemír _____

- d) Čtyry _____
e) _____ Skalice
f) _____ Velíšek
g) _____ princezna

Řešení

Pracovní list I

2) 1e; 2d; 3a; 4c; 5f; 6b

3) 1) Václav, dědečkův to syn; 2) Karla vyšla vedouc psa; 3) potom zeptali se nás; 4) bylo to slyšet za devátou stěnou

4) Za života Boženy Němcové se v českých zemích začaly šířit vlaky: od přelomu 20. a 30. let 19. století jako koněspřežka a o deset let později parní železnice. Němcová sama už tohoto prostředku v pozdějších letech využila, cestování po postupně se rozšiřující železniční síti se však týkalo jen malé části zemí a bylo drahé, naopak tradiční způsoby cestování za pomoci tažných zvířat nebo pěšky byly časově i fyzicky náročné.

5) Úryvek vypráví o prvním příjezdu babičky na Staré bělidlo. Božena Němcová jej využívá k charakteristice dějiště své prózy a postav, zvláště pokud jde o radostné a veselé napětí a zvědavost, se kterou děti babičku pozorují a soustřeďují se kolem ní. Přitom pracuje s důkladným popisem prostředí, včetně jazyka, kterými postavy rozlišuje a zrealňuje. S tím souvisí i technika vyprávění: vypravěč/ka usiluje o přirozenost a přístupnost svého vyprávění, příznačné jsou souřadné věty; přibližuje se tak úrovni promlouvajících postav, jejichž postavení a perspektiva jsou dále umocněny rodícím se subjektivizovaným vyprávěním na pomezí vypravěče a postav, tzv. polopřímou řečí („takovou babičku ony ještě jaktěživ neviděly!“).

6) Ratibořice, místo v severovýchodních Čechách, do něhož je děj Babičky zasazen

Pracovní list II

4) a) Bára; b) Barbara; c) Sand(ová); d) Nebeský; d) doby; e) Česká; f) Martin; g) Pyšná

(Interpretační otázky nabízejí odpověď více způsoby.)